

Hvor skal samboerne krysse av?

En liten snutt om hvordan vi ikke skal behandle samboere i spørreundersøkelser, og et forslag til forbedringer.

Turid Noack

Etter mer enn 30 år med samboerskap har vi blitt godt vant til at samboerne synes i terrenget både her og der. I lovverk som i statistikk har vi i økende grad søkt å innpasse samboerne. Slik blir både rettspraksis og kunnskap mer overensstemmende med hvordan folk faktisk lever. Men hva skjer når samboerne "invaderer" en tradisjonell og solid variabel som *sivilstand*? Er det ubetinget et gode, og hvordan bør det i så fall gjøres?

I samfunnsvitenskapelig metode er nødvendigheten av å måle én variabel av gangen klassisk barnelærdom. Et spørsmål som *Er du for eller mot monarki og tror du kronprinsen vil bli en god konge?* skjønner vi umiddelbart ikke duger. De som svarer ja, kan både være ihuga monarkister og ha tro på at kronprins Haakon vil kunne gjøre en utmerket jobb. Men hva skal de svare som har tiltro til kronprinsen, men som er prinsipielle motstandere av monarkiet?

Kravet om gjensidig utelukkende svaralternativer er også elementær metodekunnskap. Spør vi for eksempel etter alder og oppgir alternativene 20-30 år og 30-40 år, er det ikke mulig å si hvor 30-åringene måtte ha plassert seg.

Spørsmål om sivilstand er en gjenganger i mange typer undersøkelser og registreringer. Men her ser den metodiske barnelærdommen ut til å ha gått i glemmeboken. Ikke sjelden blir spørsmålet *Hva er din sivilstand?*¹ satt opp med svaralternativene *ugift, gift, skilt, enke/enkemann* og *samboer*. Tilsynelatende en enkel og grei løsning, men hvor havner samboerne? Forhåpentligvis oftest som samboere, men de kan også komme til å bli krysset av som ugifte, hva mange av dem vil være, eller som skilte eller enker/enkemenn, som også er den offisielle sivilstanden til mange samboere.

Av dagens samboere er 81 prosent ugifte, 2 prosent enker/enkemenn og 14 prosent skilte og separerte. Ja, strengt tatt kan en person være både gift og samboer med en annen enn ektefellen². Men dette har nok mer akademisk enn praktisk interesse.

Kun ett spørsmål, slik som i det nevnte eksempelet, fanger kort og godt ikke opp både *sivilstand* og *samlivsstatus* (om du lever i parforhold gift/samboer eller alene). Verken opplysninger om sivilstand eller samlivsstatus kan bli tilstrekkelig pålitelige på dette viset.

Dersom vi skal dekke begge de to variablene, kommer vi ikke unna å bruke to spørsmål. Og svaralternativene under hvert spørsmål må selvsagt være gjensidig utelukkende. Ofte kan det nok være lurt å tenke over om en strengt tatt trenger opplysninger om både *sivilstand* og *samlivsstatus*.

Turid Noack er forsker i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi- og levekårsforskning (turid.noack@ssb.no).

Om svaret er ja, kan spørsmålene se slik ut:

Er du gift eller samboer?³

Ja, gift/registrert partner

Ja, samboer

Nei

Alle som oppgir ett av de to siste svaralternativene (samboer eller nei), blir deretter spurt om formell sivilstand.

Hva er din sivilstand?

Ugift

Gift/registrert partner

Enke/enkemann/gjenlevende partner

Separert/separert partner

Skilt/skilt partner

Heller ikke her kan vi være sikre på at ordet samboer blir oppfattet på samme måte av alle. Så lenge det ikke er snakk om en offisiell sivilstand, som det å være gift, gjør vi klokt i å regne med slingringsmonn. Ifølge den registrerte befolkningsstatistikken var det 1. januar 2004 1 687 878 gifte personer her i landet. For samboerne der kilden er intervjuundersøkelser, må vi nøye oss med et anslag, nærmere bestemt omlag en halv million.

¹ Etter at partnerskapsloven ble innført i 1993, ble det fire nye kategorier for sivilstand, nærmere bestemt registrert partner, gjenlevende partner, separert partner og skilt partner.

² Nærmere 3 prosent oppga at de var gift/registrert partner, men vi har erfaring for at en del samboere som har inngått såkalte samboerkontrakter oppfatter det som å være registrert partner (omnibus 2002).

³ I SSBs omnibusundersøkelser gis følgende instruks for hvordan begrepet samboer skal forstås: I kategorien "samboere" ønsker vi å fange opp personer som lever sammen i et parforhold og som selv oppfatter seg som "samboere". Vi er altså ute etter IOs subjektive oppfatning av seg selv og sitt parforhold. For å falle inn under kategorien "samboer" må man i prinsippet bo sammen. I noen tilfeller kan man likevel akseptere at samboere for en kortere periode (inntil 3 md.) ikke bor sammen, for eksempel på grunn av jobb eller studiesituasjon.

